

Hitlers ultieme oorlog

Gearresteerde Joodse vrouwen passeren langs de Almásy Tér in Boedapest, oktober 1944 (Bundesarchiv).

Hitlers ultieme oorlog

Jodenvervolging in bezet Europa

Klaas A.D. Smelik

WALBURGERS

Omslagontwerp: Mijke Wondergem

Omslagbeeld: Gearresteerde Joodse vrouwen passeren langs de Almásy Tér in Boedapest, oktober 1944 (Bundesarchiv)

Opmaak binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6456 308 5

e-ISBN 978 94 6456 309 2

NUR 689/686

© 2024 K.A.D. Smelik / 2024 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

Inhoud

Woord vooraf	7
1. Proloog: antisemitisme in het negentiende-eeuwse Duitsland	9
2. De ideologie achter de Jodenvervolgning	27
3. De situatie van de Joden in Hitler-Duitsland	43
4. Getto's als tijdelijke oplossing	67
5. Het inzetten van <i>Einsatzgruppen</i> in het Oosten	81
6. De ontwikkeling van vernietigingskampen	93
7. De Wannseeconferentie	113
8. De Jodenvervolgning in de met Duitsland verbonden staten	127
9. De Jodenvervolgning in bezet Europa	171
10. Het einddoel van de <i>Endlösung</i> in zicht	249
11. Epiloog	263
Om verder te lezen	271

Woord vooraf

‘Nooit meer Auschwitz’ – zo klinkt het al vanaf mijn jeugd. Maar wanneer *Het Parool* kopt: ‘Kenniss Holocaust holt achteruit’ – dit naar aanleiding van een enquête, waaruit blijkt dat een kwart van de jongeren gelooft dat de Holocaust een mythe is – rijst de vraag: Hoe willen wij een tweede Auschwitz voorkomen, als kennis over het eigenlijke Auschwitz bij steeds meer mensen ontbreekt? Vandaar mijn besluit om een boek over de Jodenvervolging in Europa te schrijven, bestemd voor een algemeen lezerspubliek.¹

Uitgangspunt bij het schrijven van dit boek over de ultieme oorlog die Adolf Hitler heeft gevoerd: de oorlog tegen het Joodse volk, waren voor mij twee uitspraken van Joodse auteurs die zelf deze oorlog hebben overleefd: Primo Levi (1919-1987) en Abel Hertzberg (1893-1989).

Primo Levi schrijft in de conclusie van zijn boek *I sommersi e i salvati* (De verdronkenen en de geredden) uit 1986: ‘Het is gebeurd, dus het kan opnieuw gebeuren: dat is de kern van wat wij te zeggen hebben’. Wanneer wij zijn waarschuwing ter harte nemen en willen voorkomen dat zoiets nog een keer gebeurt, zullen wij ons een helder beeld moeten vormen van hoe het tot deze genocide is gekomen en op welke manieren de oorlog tegen de Joden door de nazi’s en hun helpers is gevoerd. Want door hun speciale aanpak, zoals die zich in de loop der jaren had ontwikkeld, heeft deze volkenmoord veel meer slachtoffers geëist dan andere genociden. Vandaar dat ik in dit boek deze ontwikkeling zo duidelijk mogelijk heb proberen weer te geven, in al haar verschillende fasen.

In het woord vooraf bij zijn boek *Kroniek der Jodenvervolging 1940-1945* merkt Abel Hertzberg op: ‘De Jodenvervolging in Nederland is een onderdeel van de Jodenvervolging in Europa. [...] Men begrijpt er niet veel van, als men de motieven en vormen der

¹ Mijn dank gaat uit naar Wally de Lang en Gerrit Van Oord voor hun waardevolle opmerkingen.

Europese Jodenvervolging niet kent [...]’ Zo wijst Hertzberg er nadrukkelijk op dat wij de Jodenvervolging in Nederland of België niet als een afzonderlijk thema moeten benaderen, maar als een onderdeel van een veel groter geheel. Pas door deze vervolgingen in Europees verband te plaatsen kan men de bijzonderheden ervan zien. Het is namelijk opvallend hoezeer de door de nazi’s georganiseerde massamoord op de Joden verschilt van land tot land. En daarmee ook het aantal slachtoffers. Zeven in Finland, drie miljoen in Polen.²

Nog een opmerking vooraf. De vervolging van het Joodse volk in het Derde Rijk wordt vaak met de term ‘Holocaust’ aangeduid. Deze benaming is in de Verenigde Staten zeer gangbaar geworden. Door de Amerikaanse televisieserie *Holocaust* is de term ook in Europa bekend geraakt. Maar het is een bijzonder ongelukkig gekozen benaming, die beter zo snel mogelijk in vergetelheid zou raken. ‘Holocaust’ is namelijk (via het Grieks en Latijn) de Engelse vertaling van het Hebreeuwse woord ‘*ola*, dat in Nederlandstalige Bijbelvertalingen meestal met ‘brandoffer’ wordt weergegeven. Door voor de Jodenvervolging een cultische term uit de Bijbel te gebruiken wordt een verband gesuggereerd tussen de God van Israël en de moord op zes miljoen Joden. Maar de Jodenvervolging was geen offer, ze was een grootschalige volkenmoord, een massale en zinloze vernietiging van menselijk leven, ingegeven door een nefaste ideologie. Daarom geef ik de voorkeur aan de Joodse aanduiding ‘Sjoa’, een Hebreeuws woord dat ‘vernietiging’ betekent. Want dat was precies wat de nazi’s beoogden: de vernietiging van het Joodse volk als geheel. Een oorlog die zij tot het bittere einde zijn blijven voeren: Hitlers ultieme oorlog.

Gent, 1 november 2023

K.S.

² Over de precieze aantallen slachtoffers bestaat geen eenduidigheid binnen het onderzoek naar de Sjoa. Ik heb daarom steeds een keuze moeten maken uit verschillende mogelijkheden.